

Арич М.І., Думан А.І.

Науковий керівник – Житко Н.О.

Буковинська державна фінансова академія, Україна

АНАЛІЗ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ЗА 2008-2010 РОКИ: ОСНОВНІ НЕДОЛІКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

В умовах ринкової економіки питання забезпечення населення соціальними послугами практично повністю залежить від держави, адже це той напрямок, що практично не приносить прибутку, але є надзвичайно важливим для індивідуального розвитку кожного громадянина та країни у цілому.

Конституція України визначає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека є найвищою соціальною цінністю [1, с.4]. Схожі міркування були і у відомого німецького філософа, соціолога, публіциста А.Шопенгауера, який у своїй праці “Афоризми життєвої мудрості” зазначав, що людина є особистістю в найширшому розумінні цього слова. Сюди ж, на його думку, слід віднести здоров'я, силу, красу, темперамент, моральність розум і рівень її розвитку [2, с.14]. Отже, соціальна роль держави полягає в забезпеченні гідних рівня і умов життя громадян. Досягнення цієї мети держава здійснює шляхом бюджетного фінансування соціальної сфери, до якої належить: освіта, охорона здоров'я, духовний та фізичний розвиток.

Останні публікації, присвячені частковому розгляду визначеної проблеми, належать не тільки зарубіжним і вітчизняним вченим, але й міжнародним організаціям. Колот А. та Пищуліна О. досліджують питання побудови нової соціальної моделі на визначення основних її пріоритетів. Основні аспекти реалізації державної соціальної політики висвітлені у наукових працях Лавроненко В., Лопушняк Г. та Малиш Н. Цікавим є також наукові напрацювання таких вчених, як, наприклад, Мерзляк А. вивчав державне

управління соціальними ризиками, Трохимченко М. аналізував вплив інвестицій на соціальну сферу.

В Україні діяльність держави в соціальній сфері має надзвичайно важливе значення для життя суспільства. Це зумовлено як низьким рівнем доходів переважної більшості населення, так і традиційною орієнтацією громадян на одержання соціальних послуг саме від держави.

Соціальна спрямованість бюджету характерна не лише для України, а й для всіх європейських країн, США, Японії та інших, які давно зрозуміли, що соціальний консенсус забезпечує баланс інтересів різних верств суспільства. На жаль, в Україні такий баланс відсутній, співвідношення доходів багатих і бідних становить 30:1 (для порівняння: в європейських країнах - 6:1, в Китаї - 7:1). Це при тому, що оптимальним вважається співвідношення 10:1 [3, с.122].

На сьогодні в Україні головним джерелом фінансового забезпечення соціального сектору є державний та місцеві бюджети. Надзвичайно важливим завданням для нашої країни є визначення рівня соціальних видатків.

За досліджуваний період 2008-2010 років видатки бюджету на соціальну сферу (охорона здоров'я, освіта, духовний та фізичний розвиток) мали позитивну динаміку зростання. При чому зміна ВВП за цей же період була неоднозначною (рис. 1.).

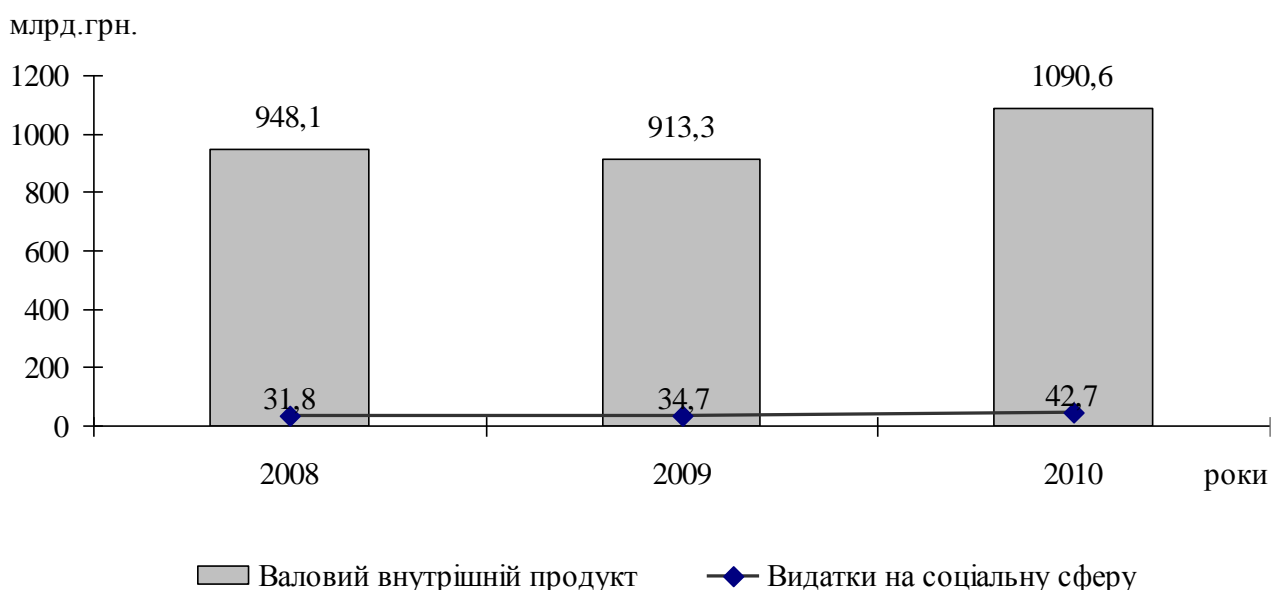

Рис. 1. Динаміка видатків на соціальну сферу та ВВП [6]

Як видно з даного рисунка видатки державного бюджету на соціальну сферу зросли з 31,8 млрд. грн. у 2008 році до 42,7 млрд. грн. у 2010 році, тобто загальне збільшення за два роки склало 10,9 млрд. грн. А от, у 2009 році їх обсяг зріс всього лиш на 2,9 млрд. грн. Дану ситуацію можна пояснити початком фінансової кризи, зменшення дохідної частини державного бюджету (про що свідчить зниження у 2009 році ВВП порівняно з попереднім на 34,8 до 913,3 млрд. грн.), а отже і неспроможністю суттєво збільшувати цю статтю видатків.

Вцілому динаміка видатків державного бюджету на кожен із складових соціальної сфери була позитивною, але, звичайно, різною залежно від статті видатків (рис. 2.).

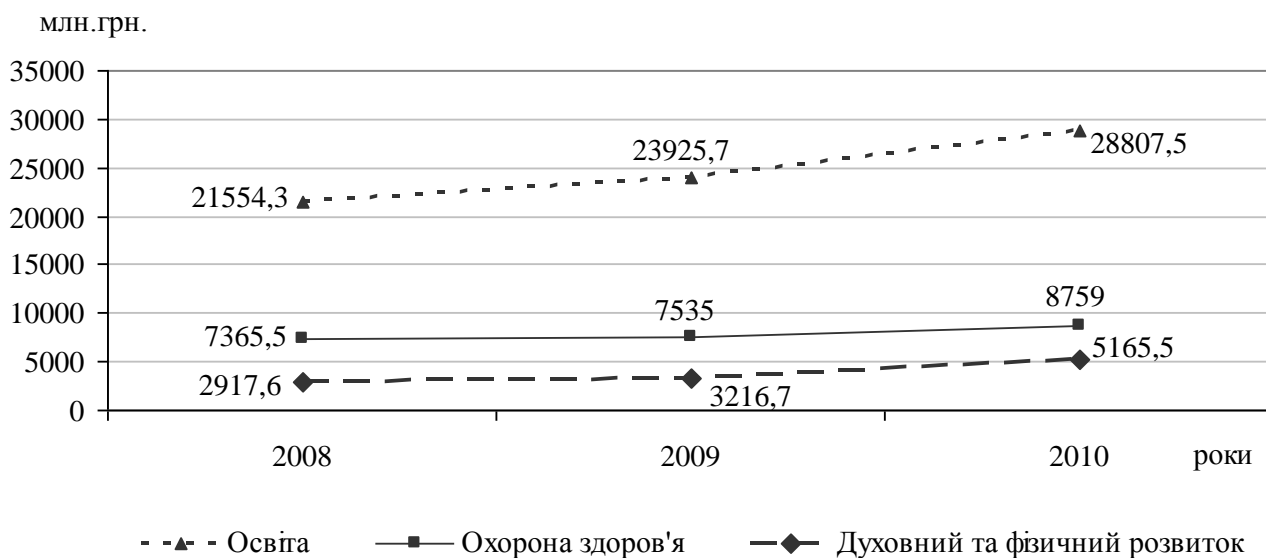

Рис. 2. Динаміка видатків державного бюджету на соціальну сферу [7]

Останніми роками спостерігається тенденція до зростання бюджетних видатків на відтворення людського капіталу та забезпечення наукових розробок у країнах з ринковою економікою. Це супроводжується загальним поліпшенням якості життя громадян: розширенням соціальних гарантій держави, поліпшенням житлових умов, підвищенням рівня освіти, вдосконаленням системи охорони здоров'я, збільшенням тривалості життя населення тощо.

Тому саме ефективне використання людського капіталу може забезпечити економічний розвиток країни в довгостроковій перспективі. За цих умов актуальною постає проблема пошуку шляхів ефективного фінансування соціальної сфери за рахунок бюджету.

Сьогодні серйозною проблемою у фінансуванні суспільних потреб залишається раціональне використання бюджетних ресурсів, які виділяються на соціально-культурні заходи. А оскільки економічно ефективна соціальна система повинна забезпечувати гідний рівень життя та збереження життєвих стандартів за найменших витрат, то з огляду на це актуальним постає питання про застосування у бюджетній практиці програмно-цільового методу, метою якого є встановлення зв'язку між виділеними бюджетними ресурсами та результатами їх використання на основі визначених цілей і результативних показників.

Уперше програмно-цільовий метод складання бюджету було застосовано в США. Поступово практика застосування програмно-цільового підходу набула поширення і в інших країнах. Нині більшість країн Європейського союзу, Австралія, Нова Зеландія та Канада активно використовують цей метод при плануванні бюджету. Слід також зауважити, що на сьогодні більшість країн Європейського союзу надають допомогу іншим країнам саме у формі програм, після здійснення яких передбачається досягнення конкретних результатів [4, с.215].

Таким чином, основні позитивні наслідки від реалізації програмно-цільового підходу у бюджетному процесі України полягають у тому, що підвищується якість розроблення та реалізації фінансово-бюджетної політики, прозорість бюджетного процесу, рівень бюджетного контролю та ефективності діяльності державного сектору.

Причому, існує багато проблем, що стримують розвиток соціальної сфери. Основними з них є наступні:

1. Недостатній розмір фінансових ресурсів, що виділяються на фінансування видатків соціальної сфери.

2. Негативним залишається порядок складання єдиного кошторису для бюджетних установ, що відображає деталізацію видатків.

3. Загальною проблемою бюджетного фінансування соціальної політики є декларативність та нормативна непридатність більшості положень законодавства до впровадження в життя.

4. Відсутність рівного доступу всіх громадян країни до гарантованого рівня соціальних послуг внаслідок нерівномірного розвитку регіонів.

5. Неефективність механізму розрахунку реальної вартості забезпечення соціальних гарантій.

Отже, основними напрямками вирішення проблем бюджетного фінансування соціальної сфери є:

- здійснення фінансування соціальних видатків відповідно до пріоритетних цілей: видатки повинні фінансуватися в повному обсязі та відповідати соціальним стандартам;

- державна політика в галузі охорони здоров'я повинна передбачати збільшення бюджетних витрат на охорону здоров'я одночасно із запровадженням страхової медицини;

- необхідно відмовитися від жорсткої деталізації господарського процесу. В нинішніх умовах завдання підвищення соціальної й економічної ефективності функціонування бюджетних установ може бути вирішене за рахунок розширення їхньої самостійності;

- пошук додаткових джерел фінансування;

- в умовах ринкової економіки фінансові проблеми соціальної сфери повинні розв'язуватися не тільки завдяки бюджетним коштам, а й завдяки зростанню реальних грошових доходів громадян, ефективному використанню трудового потенціалу країни;

- розробка критеріїв результативності державних соціальних видатків;

- підвищення контролю за витрачання бюджетних коштів.

Успішне виконання цих напрямів дозволить подолати проблеми бюджетного фінансування соціальної сфери, а це в свою чергу дасть позитивний соціальний ефект.

Таким чином, динаміка видатків на соціальну сферу за 2008-2010 роки була позитивною, за винятком окремих періодів структурних елементів видатків, що піддалися впливу світової фінансово-економічної кризи. Така ситуація в свою чергу сприяла підвищенню якості отримання населенням соціальних послуг, а отже покращення рівня життя населення і розвитку країни вцілому.

Література

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996р. – К.: Офіційне видавництво Верховної Ради України, 1996. – 115с.
2. Колот А. Міфи соціальної політики, або з чого слід розпочати формування нової моделі [Текст] / А. Колот // Дзеркало тижня. – 2010. – №2 (23 січ.). – С. 14.
3. Кузьменко Р.В. Соціальна політика: основні проблеми періоду глобалізації [Текст] / Р. В. Кузьменко // Держава та регіони. Серія: Економіка і підприємництво. – 2008. – №6. – С. 120-123.
4. Лавроненко В.А. Особливості державної політики у сфері соціального розвитку України [Текст] / В. А. Лавроненко // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2010. – №3. – С. 212-217.
5. Лопушняк Г.С. Правові аспекти державного регулювання соціальної політики в Україні [Текст] / Г. С. Лопушняк // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2010. – №3. – С. 192-199.
6. Офіційний сайт Комітету Верховної Ради України з питань бюджету [сайт <http://www.budget.rada.gov.ua>].
7. Офіційний сайт Міністерства економіки України [сайт <http://www.me.gov.ua>].